

November 2014

A DEMOKRÁCIA ÁRUBA BOCSÁTÁSA

HOGYAN FENYEGETIK A CETA BEFEKTETŐKET VÉDŐ SZABÁLYAI A KÖZJÓT KANADÁBAN ÉS AZ EU-BAN

Összefoglalás

2014. szeptember 26-án Kanada és az Európai Unió (EU) bejelentette az Átfogó Gazdasági és Kereskedelmi Egyezmény (CETA) nevű nagy horderejű gazdasági integrációs megállapodás megkötését. A megállapodás része a befektető-állam vitarendezési (ISDS) mechanizmus, mely megnyithatja az utat a Kanada, az EU és az egyes EU-tagállamok ellen indított vállalati peres eljárások előtt, és veszélyesen alááshatja az állampolgárok és a környezet védelme érdekében tett kormányzati erőfeszítéseket.

Az ISDS mechanizmus lehetőséget ad a külföldi vállalatoknak arra, hogy nemzetközi választottbíróságokon közvetlenül bepereljék az országokat, és kártérítést követeljenek az olyan egészségügyi, környezeti, pénzügyi és egyéb belföldi védintézkedésekért, amelyek megítélésük szerint aláaknázzák saját jogait. Ezekben a

befektető-állam perekben olyan magánjellegű kereskedelmi választottbírók döntenek, akik az egyes tárgyalat esetek után kapnak fizetséget, és akik nyilvánvalóan hajlamosak a törvényt a befektetők javára értelmezni.

Az ISDS megakadályozhatja, hogy a kormányok a köz érdekében lépjenek fel: egyrészt közvetlenül, amikor egy vállalat beperel egy államot, másrészt közvetetten, azáltal, hogy a pereskedéstől való félelmében az állam meghátrál a törvénykezés előtt. Összességében a befektetők az olyan törvények ellen léptek fel, amelyek a közegészséget védik – például a dohányzást tiltó törvények formájában –, a mérgező anyagokra és a bányászatra vonatkozó tilalmakat írják elő, a környezeti hatások értékelését követelik meg, illetve a veszélyes hulladékokra, az adóintézkedésekre és a költségvetési politikára vonatkozó szabályozásokat tartalmaznak.

Főbb megállapítások:

1. Kanada tapasztalata az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA) jól példázza a befektetési választottbíróági eljárások veszélyeit. A NAFTA nyomán Kanadát 35 alkalommal perelték be, ebből hat esetet elvesztett vagy megegyezéssel zárt le, és összességében több mint 171,5 millió CAN\$ kártérítést fizetett a külföldi befektetőknek. A befektetők folyamatban lévő keresetei a külföldi befektetések értékét vélelmezetten csökkentő kormányzati intézkedések széles körét támadják – a hidraulikus repesztésre vonatkozó moratóriumtól és a fúrási engedélyek ehhez kapcsolódó visszavonásától a kanadai bíróságok azon döntéséig, amelyek érvénytelenítik az olyan gyógyszerészeti szabadalmakat, amelyek nem bizonyultak kellően innovatívnak vagy hasznosnak. A külföldi befektetők által a kanadai kormány ellen benyújtott, folyamatban lévő keresetek teljes értéke több milliárd dollárra rúg.

2. A CETA befektetőket védő intézkedései várhatóan még szélesebb körű jogokat biztosítanak a külföldi befektetőknek, mint a NAFTA, így még nagyobb lesz annak a kockázata, hogy a külföldi befektetők a CETA révén korlátozzák a jövőbeli kormányzati politikákat.

- A CETA a befektetők „jogos elvárásait” védi az úgynevezett „tisztes és méltányos bánásmód” záradékában, ennélfogva fennáll a kockázata, hogy a stabil szabályozási környezethez való „jogot” teremtő záradék nagyon széles körű értelmezését kodifikálja. Ez komoly fegyvert adna a befektetők kezébe a szabályozási módosítások ellen, még az új ismeretek vagy a demokratikus választások jegyében bevezetettek esetében is.
- A CETA szélesebb körű jogokat biztosítana a külföldi befektetőknek a pénzügyi szabályozások megtámadására, mint a NAFTA, ahol a külföldi befektetők jogai lényegében a bankok (továbbra is széles körű) jogaira korlátozottak a pénzalapok szabad átutalására és a kisajátítással szembeni védelemre vonatkozóan. A CETA bővíti a külföldi befektetők

jogait, és olyan felettebb rugalmas koncepciókat foglal magába, mint a tisztességes és méltányos bánásmód, amely várhatóan megköti a fogyasztók védelmére hivatott szabályozó szervek kezét, és korlátozza a pénzügyi rendszer stabilitását vészhelyzetben.

3. A CETA bevezetésével Kanada a korábbiaknál lényegesen jobban ki lesz téve a bankok, biztosítók és holdingtársaságok által indított perek kockázatának.

Ezek a kockázatok nyilvánvalóak, hiszen a spekulatív befektetők – akik mögött ott állnak a befektetési ügyvédek – egyre gyakrabban használják a befektetési választottbírókat arra, hogy a pénzügyi válságba kerülő kormányokból peres úton profitot sajtoljanak ki. Az EU jelentős mennyiségű befektetési értékpapírral rendelkezik Kanadában a pénzügyi szektorban – ahol a CETA nagy horderejű jogokat biztosítana a peres eljárásokhoz.

4. A CETA növelné annak kockázatát, hogy a bányászati és olaj-gáz kitermelési szektorokban működő kanadai befektetők megtámadják az EU-t vagy tagállamait.

Kanada jelentős mennyiségű befektetési értékpapírral rendelkezik az EU-ban ezekben a szektorokban, és a természeti erőforrások kiaknázásával kapcsolatban EU-szerte több vitatott projekt fűződik a kanadai bányászati vállalatok nevéhez. A bányászati specialisták „mérőföldkövet” jelentő megállapodásként üdvözik a CETA-t, melynek „komoly következményei lehetnek a bányáira”. Az olajipari, bányászati és gázipari vállalatok világszerte egyre többször fordulnak befektetési választottbírókhoz.

5. Az Egyesült Államokban székelő multinacionális vállalatok kanadai leányvállalatai is be tudják majd perelni az európai kormányokat a CETA segítségével, még akkor is, ha az EU-nak végül sikerül kizárnia vagy korlátoznia a befektető-állam vitarendezést az Egyesült Államokkal jelenleg tárgyalás alatt álló Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (TTIP) keretében. Ez különösen aggasztó az európaiak számára, mivel a kanadai gazdaságot az egyesült államokbeli nagyvállalatok uralják. A külföldi vállalatok EU-beli leányvállalatainak hasonló lehetőségei nyílnának a kanadai intézkedések megtámadására.

6. Az EU-beli, kanadai és egyesült államokbeli vállalatok a befektetési választottbíróági eljárások

leggyakoribb igénybevevői közé tartoznak, így megalapozottan várható, hogy a CETA-t is felhasználják a kanadai és európai kormányzati intézkedések féken tartására. Az EU-beli befektetők kezdeményezték az összes ismert befektető-állam vita 53 százalékát (299 esetet) világszerte. Az egyesült államokbeli befektetők kezdeményezték az összes ismert befektető-állam vita 22 százalékát (127 esetet). A kanadai befektetők a befektető-állam viták ötödik leggyakoribb kezdeményezői.

7. Az Atlanti-óceán mindkét partján nő az ellenállás a CETA befektető-állam vitarendezési rendelkezéseivel szemben a civil társadalmi szervezetek, a szakszervezetek, sőt még az EU-tagállamok körében is. Válaszként az Európai Bizottság és a kanadai kormány félrevezető propagandaművelésbe kezdett, melynek célja a befektetési választottbíróági eljárások kockázatának elbagatellálása és a figyelem elterelése a rendszer alapvető problémáiról, a kis horderejű reformok középpontba állításával.

8. Az Európai Bizottság és a kanadai kormány által az ISDS-sel kapcsolatos aggodalmak eloszlatására ígért „reformok” nem akadályozzák meg a befektetők és a választottbírók visszaéléseit. A CETA ellenben jelentősen bővíti a befektetési választottbíróági eljárások körét, és ezzel az EU-t, a tagállamait és Kanadát megjósolhatatlan és példa nélkül álló felelősségvállalási kockázatoknak teszi ki.

Nincs szükség külön jogi szabályozást teremteni a külföldi befektetők védelmére, különösen az olyan stabil joghatóságokban, mint az EU és Kanada. Ma a multinacionális vállalatok a világ legsikeresebb és legkifinomultabb szervezetei közé tartoznak, melyek képesek értékelni a kockázatokat és várható megtérüléseket. Amennyiben a kockázat túl nagy, bizonyul, könnyen rendelkezésükre állnak a hagyományos bíróságok, a magánbiztosítások és az állami befektetési garanciaprogramok.

A demokrácia áruba bocsátása arra szólítja fel a kanadai és EU-beli jogalkotókat, hogy utasítsák el a CETA és a jövőbeli megállapodások – köztük az Európai Unió és az Egyesült Államok közti vitatott Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (TTIP) és a Transz-csendes-óceáni Partnerség (TPP) – befektetőket védő intézkedéseit.

Közzétette: Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs (Aitec), Austrian Chamber of Labour (AK Vienna), Canadian Centre for Policy Alternatives (CCPA), Corporate Europe Observatory (CEO), The Council of Canadians, Canadian Union of Public Employees (CUPE), European Federation of Public Service Unions (EPSU), German NGO (Non-Governmental Organisation) Forum on Environment & Development, Friends of the Earth Europe (FoEE), PowerShift, Quaker Council for European Affairs, Quebec Network on Continental Integration (RQIC), Trade Justice Network (TJN), Transnational Institute (TNI), Transport & Environment (T&E)

Amsterdam / Berlin / Brüsszel / Montreal / Párizs / Ottawa / Bécs, 2014. november